

Işık Estetiği Üzerinden Jenny Holzer Sanat Pratiklerine Dair Bir Değerlendirme

Arş. Gör. Alkan Bayraktar

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9625-0172>

Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, Kastamonu – TÜRKİYE

Makale Geçmişi

Geliş: 06.12.2020

Kabul: 07.02.2021

On-line Yayın: 31.03.2021

Anahtar Kelimeler

Jenny Holzer

Kavramsal Sanat

Yazı

Işık

Estetik

Araştırma Makalesi

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.48193>

Öz

Plastik Sanatlar anlayışının değiştiği akım olarak bilinen ve sanat tarihinin kırılma noktalarından biri olan Pop Art'ta özellikle "herkes için sanat" yaklaşımının ön plana çıktığı bilinmektedir. Günümüz postmodern dünyasının kavramsal yaklaşımı sayesinde de bu yaklaşım sıklıkla kendini göstermektedir. Buradan yola çıkarak kavramsal sanatın felsefe ile olan ilişkisinin etkileri, 20. yüzyıldan bu yana farklı pratiklerle birlikte kendini göstermeye devam etmektedir. Söylemlerin sadeleştiği ve günlük öğelerin ön plana çıktığı bu süreç içerisinde, herkesçe kabul edilen sanatın estetik tutumu göz ardı edilmiştir. Kavramsal sanatın daha geniş bir versiyonu bağlamında karşımıza çıkan sanat-hayat kavramının günümüz sanatçılarından Holzer, hayatı boyunca metinler üzerinden birçok konuya değinmiş ve bu metinleri çok farklı materyaller üzerine işlemiştir. Bunlar renkli kağıtlardan hayvan kemiklerine, mermer bloklardan, ti-shirt üzerine işlenen yazılara kadar uzanmaktadır. Bu metinlerde sanatçının dili, özellikle etkileyici ve sert tutumlar ile öne çıkmaktadır. Sanatçı özellikle metin odaklı çalışmalarını sergi salonları haricinde kamusal alanlarda sergilemiş ve bu deneyimleri doğrultusunda izleyicisi ile eserlerini daha kolay buluşturmayı amaçlamıştır. Ayrıca sanatçının izleyicisi ile kamusal alanda buluşmuş birçok eseri, teknoloji temelinde ortaya çıktığı gözlemlenmektedir.

Çalışmamızda da Jenny HOLZER'ın, salt teknoloji ile bütünleşmiş ve "ışık estetiği" olarak adlandırılan eserleri incelenmiştir. Bu sınırlama göz önünde bulundurularak bahsi geçen eserlerin alt metinleri irdelenmiş, sanatçının sanatsal kurguları ve eserlerinin yaratım felsefesi üzerinde durulmuştur.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Bayraktar, A. (2021). Işık Estetiği Üzerinden Jenny Holzer Sanat Pratiklerine Dair Bir Değerlendirme. *Jass Studies- The Journal of Academic Social Science Studies*, 14(84): 57-75.

An Evaluation of Jenny Holzer's Art Practices Through Light Aesthetics

Res. Asst. Alkan Bayraktar

Kastamonu University, Faculty of Education, Department of Painting Education, Kastamonu –
TURKEY

Article History

Submitted: 06.12.2020

Accepted: 07.02.2021

Published Online: 31.03.2021

Keywords

Jenny Holzer

Conceptual Art

Text

Light

Aesthetics

Research Article

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.48193>

Abstract

It is known that the approach of "art for everyone" stands out in Pop Art, which is known as the trend where the understanding of plastic arts has changed and is one of the breaking points of the history of art. Thanks to the conceptual approach of today's postmodern world, this approach often manifests itself. Based on this, the effects of conceptual art's relationship with philosophy continue to manifest itself with different practices since the 20th century. In this process, where discourses were simplified and daily elements came to the fore, the aesthetic attitude of art, which was accepted by everyone, was ignored. Holzer, one of the contemporary artists of the concept of art-life, which appears in the context of a broader version of conceptual art, has touched on many subjects through texts throughout his life and has processed these texts on very different materials. These range from colored papers to animal bones, from marble blocks to inscriptions on t-shirts. In these texts, the language of the artist stands out with particularly impressive and harsh attitudes. The artist especially exhibited his text-oriented works in public spaces other than exhibition halls and in line with these experiences, he aimed to bring his works together with his audience more easily. In addition, it is observed that many of the works of the artist that met with his audience in the public sphere emerged on the basis of technology.

In our study, the works of Jenny Holzer, which are integrated with pure technology and called "light aesthetics", were examined. Considering this limitation, the sub-texts of these works were examined, and the artistic fictions of the artist and the creation philosophy of his works were emphasized.

GİRİŞ

İnsanlık, tarihi boyunca duygu ve düşüncelerini başka kişilerle paylaşabilmek için çok çeşitli iletişim yollarını kullanmıştır ancak hiçbir yaklaşım günümüzde kullandığımız yazı kadar etkili olmamıştır. Bu etkinin en temel nedeni yazının kitlelere ulaşmasının zamanla daha kolaylaşmış olmasıdır. Alfabeyle dolayısıyla yazı yazma işlemine genel bir tanımlama yapılması gerekirse; seslerle başlayan ve bu seslerin harflere, harflerin ise sözcükleri oluşturması ile gelinen kanalın jest veya kulak yardımı olmaksızın gözle görülen ya da dokunulabilen simgelerle, işaretlerle veya biçimlerle kaydolmasını sağlayan bir araç olduğu ifade edilebilir (Hırçın, 2000: 1). Bu araçlar, günümüzdeki harf sistemindeki halini almadan önce uygulanan çizimler zamanla çizgiselleşerek bugünkü iletişimin temelini oluşturan harflere ve alfabelere dönüşmeye başlamıştır. Böylece yeryüzünde yazı sistemlerinin temeli atılmıştır.

Zaman içerisinde yazı anlamdan ziyade estetik kavramı ile bütünleştirilerek sanatla bağdaştırılmıştır. Yazı, resim ve heykelin yerini tutacak yeni araçlara ulaşan kavramsal sanatla da çeşitli teknik ve amaçlarla farklı konularda değerlendirilmektedir (Bayraktar, 2019: 459). Sanat tarihi üzerinden bir değerlendirme yapıldığında birçok farklı teknik ve üslup gelişmiş buna karşın 20. yüzyılda bahsi geçen kavramsal sanatın köklerinin ve sınırlarının uzantılarını kesin olarak saptamak oldukça güçtür (Yılmaz, 2013: 284). Günümüzdeki kavramsal sanat ise düşünceyi, düşünceyle birlikte yazıyı yaratımlarının ögesi haline getirerek kendisine bir çıkış noktası sağlamıştır. Sürekli problem çözme hâlinde olan sanatçı, yapacağı işler için uzun uzadıya düşünmekte ve bu süreçte oluşturacağı kurguyu temellendirmesi gerekmektedir. Ancak kavramsal sanatın pratiği ile oluşacak sanat yapıtının estetik beğeniden yola çıkarak uygulanması güncel sanat anlayışının felsefik yaklaşımına ters düşmektedir. (Bulut, 2018: 69) Estetik endişelerden uzaklaşarak düşünsel boyutun ön plana çıktığı bir kavramsal ürünün oluşması ve melez birçok yaklaşımı içerisinde barındırma özelliğine sahip olmasından dolayı bu kavramı teknikler ve fikirler bağlamında sınırlamak olanaksızdır. Dolayısıyla yazı, kavramsal sanatçılar için hem materyal hem süje olarak değer kazanmakta; bu alanda oluşturulacak pratikler için de uygulama alanlarının genişlemesine olanak sağlamaktadır (Saygı, 2000: 63). Bu olanaklar içinde sanatçılar; geleneksel teknik ve malzemenin yerine atık, hazır nesne, yazı, fotoğraf, video, projektör, paslanmaz çelik, led ışık, lazer, hologram vb. her türden teknik ve malzemeyi kullanarak yaklaşımlarını insan bedeni üzerinde, arazide, sokak duvarlarında veya kent içerisinde göstermiştir (Işık, 2015: 24). Kendini ifade etme aracı olarak yazıyı kavramsal sanat ekseninde kullanan sanatçıların kamusal alandaki bu uygulamaları, gündelik yaşam pratikleri içerisinde sanat-hayat birlikteliği kapsamınca toplumla buluşmaktadır (Türkdoğan, 2014: 220). Gündelik hayatla paralel gözlemlenen bu sanatsal pratikler, kimi zaman var olan toplumsal sorunlara odaklanan eleştirel bir bakış sunarken kimi zaman da tüketicisini düşündürmeyi, şaşırtmayı ya da farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır (Saygı, 2016: 87).

Kavramsal sanatın önemli bir temsilcisi olan Sol Lewitt bir yazısında; düşünce ve kavramın işin en önemli yanı olduğunu, bütün karar ve planların baştan oluşturulup uygulamanın sadece bir formalite gereğince yapıldığını belirtmiştir. Buradan hareketle sanatın temelini oluşturan en önemli aracın düşünce olduğunu belirtmiştir. (Yılmaz, 2013: 289) Sanatçılar için kavramsal ürünlerin oluşumu ya da bu ürünleri oluştururken yaşadıkları sürecin sıkıntılarından ziyade mesajlarını halka duyurmanın etkili yollarını bulmak daha zordur. İşte bu noktada ticari dil ile sözlü metinlerin kullanımı sanatta önemli bir yer bulmuştur (Soran Gumpert, 2002: 82).

Amerika'nın Ohio eyaletinde doğan Jenny HOLZER, kavramsal sanatın herhangi bir nesneyle veya mekânla sınırlanamayacağı fikrini benimseyerek eserlerini genelde halka açık alanlarda izleyicisi ile buluşturmuş; sanatçı, sıradan malzemeler ya da kullanılmış materyaller üzerinde uygulamalar yapmıştır. (Koca, 2017: 97) 1977'de Ohio Üniversitesi Rhode Island Tasarım Okulundan mezun olan

sanatçı, bir süre alanı olan resim ile ilgilenmiştir. Daha sonra klasik resim pratiklerinden uzaklaşarak 30 yılı aşkın süre boyunca kavramsal sanatla ilgilenmiştir. Dolayısıyla Holzer'ın, kavramsal yaklaşımın felsefesini dilselliğe ve yazınsallığa taşıyarak eserler ürettiği, eleştirel ve politik birçok fikrini işlerine yansıttığı gözlenmektedir. Her şeyden öte teknolojinin gelişmesi Holzer'ın yaklaşımı için önemli bir çıkış noktası oluşturmuş ve yazılı iletişim tercihi sayesinde mesajlarıyla izleyicilerine dikkatlice düşünebilme olanağı sağlamıştır (Küçük, 2017: 128).

Çalışmamızda ise, Jenny Holzer'ın sanat hayatında odaklandığı metinsel işleri içerisinde birbirinden farklı birçok materyale uyguladığı işleri haricinde ışıklı panolar, ledler ve projeksiyonlarla oluşturduğu eserleri incelenmiştir. Sanatçı, bahsi geçen teknolojik materyalleri kavramsal sanat uygulamaları çerçevesinde fazlasıyla kullanmış; bu bağlamda politik bakış açısı ve ideolojik duruşu üzerinden derlemeler ile eleştirel düşünce ışığında değerlendirmeler yapılmıştır.

JENNY HOLZER'IN IŞIK ESTETİĞİ ÜZERİNE

Amerika doğumlu kavramsal sanatçı, Duke Üniversitesi ile Chicago Üniversitesinde farklı alanlarda aldığı eğitimlerden sonra Ohio Üniversitesi, Rhode Island Tasarım Okulunu tamamlamıştır. Holzer sanat eğitimi esnasında, Mark Rothko ve Morris Louis gibi sanatçıların eserlerinden etkilenerek soyut bir resim stilini denemiştir. Ardından fikirlerini daha açık ve doğrudan iletebileceğine inandığı bir yaklaşım için resimsel yaratım sürecini terk etmiştir. (Gültekin ve Bahadır, 2019: 695). Bunun üzerine sanatçı New York'a taşınmış ve bu şehirden etkilenerek tarzını tamamen metin temelli sanat (text-based art) anlayışına çevirmiştir. Sanatçı; yaşamı boyunca farklı başlıklar altında topladığı "makalelerini" tekrar yöntemi ile farklı mekân, zaman ve teknikler kullanarak sergilemiştir. Sıra dışı yaklaşımları ve düşünce yapısının benzersiz oluşuna karşın bu denli sadeleşmiş tutumu, ona hayatı boyunca birçok ödül kazandırmıştır. Sanatçı 1990'da gerçekleştirilen Venedik Bienali'nde Leone d'Oro Ödülü'nü, 1996 Dünya Ekonomik Forumu Kristal Ödülü'nü ve 2011 Barnard Üstünlük Madalyası'nı kazanmıştır. Ayrıca Williams College, Rhode Island School of Design, The New School ve Smith College'tan onursal dereceye sahip olmuştur. Şu anda New York'ta yaşayan sanatçı, şehrin büyüklüğünü ve sosyallliğini sanatının merkezine alarak kullanmaktadır (<https://projects.jennyholzer.com/biography>, 2020).

İlk kamusal işlerini, New York'ta halkın görebileceği noktalara poster ve afiş serilerini yapıştırarak başlatmıştır. Daha sonrasında sanatçı; kamusal durumlar üzerinden rahatsız edici sorunları, siyasi görüşleri ya da kendi kişisel mesajlarını çoğunlukla reklam panoları, binalar, sergi mekânları gibi çeşitli alanlarda yeni nesil teknolojik ışıklar kullanarak büyük yazı karakterleriyle ifade etmeye devam etmiştir (Holzer, 2009: 2). Holzer'ın eserlerinin gücü; sunum, metin ve özellikle teknolojik malzemeler gibi birçok unsurun bir araya gelmesinden oluşmaktadır (Kaya, 2017: 167;; Miazgowicz, 2010: 6). Yani sanatçının eserlerinde ideolojiler, yalnızca dilin fiziksel biçim aldığı noktada konuşulabilmektedir (Hughes, 2006: 423). Teknoloji ile içli dışlı olan sanatçı, bu malzemeler içerisinde özellikle LED diye adlandırılan küçük ışıkları (Light Emitting Diode - Işık Yayan Diyot) (Resim 1) ve büyük projeksiyon cihazları (Resim 2) kullanmaktadır.

Resim 1. "Yığın", Survival (Hayatta Kalan) Serisinden, Foto: C. LaFleche, 2013

Resim 2. Jenny Holzer'ın Eserlerini Yansıtan Dev Projeksiyon, New York Botanik Bahçesi, Foto: B. Hilder, 2015

Holzer kavramsal sanat çalışmalarının ruhunu yansıtan ve yaşanan sosyal çevrede alışlagelmiş öğretilerinden sıyrılarak belirli kalıpları yıkan, yeniden düşünmemizi sağlayan ve her an her yerde (kamuya açık eserleri için) karşılaşılabileceğimiz çalışmalar üretmeyi amaç edinmiştir. Dolayısıyla Holzer, oluşturduğu bu sanat yaklaşımı ile -uyguladığı teknikler göz ardı edildiğinde- sanatın bir zevk alma aracı değil; bir tanıma, bilme eylemi olduğunu öne sürmektedir (Sürmeli, 2012:

342). Bu konuda bir röportajında Holzer: “Çalışmada çok özel bir konu istedim. Sanatta iğrençlikler yaratmak istemediğim için bu beni uzun süre eksik bıraktı. Sanata benzeyen bir şey yapmaya bile çalışmadım ve sosyal realist bir ressam olma becerisine ya da arzusuna sahip değildim, bu yüzden içeriği taşımak için dile (yazıya) döndüm. Sokak, sunduğum şey için doğrudu ve orada kendimi özgür hissettim. Sanatçı olduğumdan emin olmadığım için, sokakta mesaj göndermek çok amaçlı bir faaliyetti. Kavramsal sanatçıların ne hakkında konuştuklarının ve bazı durumlarda yaptıklarının da farkındaydım.” demiştir.

(<http://www.jinakhayyer.com/assets/Uploads/PDF/JENNYHOLZER.pdf>, 2010).

Kavramsal sanat ifade dilinin en uç noktasını temsil ederken eylemin düşünce ve söyleyle olan gelişiminin incelenmesini amaçlamaktaydı (Demir Bağatır, 2011; 30). Ancak kavramsal sanat felsefesinde özellikle ön plana çıkan “estetik düzenin reddi” yaklaşımı, Holzer’ın elektronik çalışmaları ile farklı bir boyuta taşıdığı fikri üzerinde durmaktadır. Çünkü kökeni ve oluşum amacı olan estetiğin reddi ile kurgulanan eserlerin aksine, Holzer’ın LED ışıklar ve projeksiyon tekniklerini kullanarak oluşturduğu ürünler izleyicilerine devasa görsel bir şölen sunmaktadır (Resim 3 ve 4).

**Resim 3. Hudson Ferry'nin Derlenen Şiirlerinden, Dünya Ticaret Merkezi Amerika,
Foto: Andreas Keller, 2006**

Jenny Holzer’ın 1997’de Manhattan duvarlarında sergilediği “Truisms” (Gerçekler) adlı afiş dizisinde yüzlerce sözü hiçbir imge sunmadan basitçe alfabetik olarak sıraladığı sözler direktif, slogan, basmakalıp ifadeler, azarlama ve talep etme gibi konuşma tarzındadır. Bu içeriklerle Holzer, tekrar yöntemiyle birçok mesajında olduğu gibi içtenlik göstermeden itham eden bir ifade kullanarak kamuyu düşünce bombardımanına tutmakta ve bu durumla karşı karşıya kalan izleyiciler, kendilerini iradeleri dışında özeleştirir yaparken bulmaktadır (Clark, 2017: 193). Bu fikirsel oluşuma yeni bir boyut kazandıran sanatçının Truisms serisi içinden derlenen birkaç makalesi aşağıda bulunmaktadır:

İSTEKSİZ OLMAKTANSA NAİF OLMAK YEĞDİR.
TARİHİ ANALİZ ETMEKTENSE YAŞAYAN GERÇEKLİK ÜZERİNDE ÇALIŞMAK YEĞDİR.
AKTİF BİR FANTAZİ DÜNYANIZIN OLMASI RİSKLİDİR.
FAZLADAN BAĞIŞ YAPMAK İYİDİR.
HER DÜZEYDE TEMİZ KALMAK ÖNEMLİDİR.
KALBİNİZİ VE KAFANIZI UZLAŞTIRMANIZ MÜMKÜN DEĞİLDİR.
EBEVEYNLERİNİZİN KİMLİKLERİ SADECE BİR TESADÜFTÜR.
ÇOK FAZLA MUTLAK DOĞRUNUZUN OLMASI İYİ DEĞİLDİR.
KREDİ KULLANMAK İYİ DEĞİLDİR.
DOĞAYLA UYUM İÇİNDE YAŞAMAK HAYATİDİR.
SADECE BİR ŞEYE İNANMAK ONUN OLMASINI SAĞLAYABİLİR.
ACİL DURUMLAR İÇİN YEDEKTE BİR ŞEYLER TUTUN.
ÖLDÜRMEK KAÇINILMAZDIR AMA ÖVÜNÜLECEK BİR ŞEY DEĞİLDİR.
KENDİNİZİ BİLMEK BAŞKALARINI ANLAMANIZA OLANAK SAĞLAR.
BİLGİ NE PAHASINA OLURSA OLSUN ARTIRILMALIDIR.
ÇALIŞMAK HAYATINIZI MAHVEDEN BİR EYLEMDİR.
ÖĞRENDİĞİNİZ ŞEYİ BAŞTAN SONA ÖĞRENİN.
KENDİ GÖZLEMLERİNİZE GÜVENMEYİ ÖĞRENİN.
BOŞ ZAMAN DEV BİR SİS PERDESİDİR.
VAZGEÇMEK YAPILACAK EN ZOR ŞEYDİR.
BEDENİNİZ KONUŞTUĞUNDA ONU DİNLEYİN.
GERİYE BAKMAK YAŞLANMANIN VE ÇÜRÜMENİN İLK İŞARETİDİR.
HAYVANLARI SEVMEK BİR TÜR OYALANMA BİÇİMİDİR.
DÜŞÜK BEKLENTİLER İYİ BİR KORUNMA BİÇİMİDİR.
EL İŞÇİLİĞİ YENİLEYİCİ VE BESLEYİCİ OLABİLİR.
ERKEKLER DOĞALARI GEREĞİ TEK EŞLİ DEĞİLDİR.
İLİMLİLİK RUHU ÖLDÜRÜR.
PARA ZEVKİ YARATIR.
SABİT FİKİRLİLİK BAŞARININ BİR ÖNKOŞULUDUR.
AHLAKİ DEĞERLER KÜÇÜK İNSANLAR İÇİNDİR.
PEK ÇOK İNSANDA KENDİ BAŞININ ÇARESİNE BAKMA YETİSİ YOKTUR.
ÇOĞUNLUKLA KENDİ İŞİNİZE BAKMANIZ GEREKİR.
ANNELER ÇOK FAZLA FEDAKARLIK YAPMAMALIDIR.

Yukarıdaki bazı Truisms yazılarına bakıldığında birçok gerçeğe yüzleşen seyircinin bu statülerden izole edilmiş bir birey olarak kendini hissetmek istemesinin yanı sıra, içerikler bazı günlük olaylara veya sıradan durumlara da atıfta bulunmaktadır. Truisms yazıları, açık argümanların ve kapalı önermelerin ifadeleridir. Projeksiyona yansıyan yazıların tümü yüzeyde aynı anda belirmez, izleyici tümünü kavrayabilmek için uzun saniyeler boyunca yeni sözcüklerin ortaya çıkmasını beklemek zorundadır. Dolayısıyla izleyicisinde mesajın içeriği onu oluşturan kelimelerin ve cümlelerin dışında kalmış izlenimi bırakmaktadır. Buradan da anlaşılacağı gibi ideolojik metinleri yapı bozumu ifadelerle deşifre ederek ortaya çıkarmak sanatçının asıl görevidir. Holzer; aşına olunmayan ve

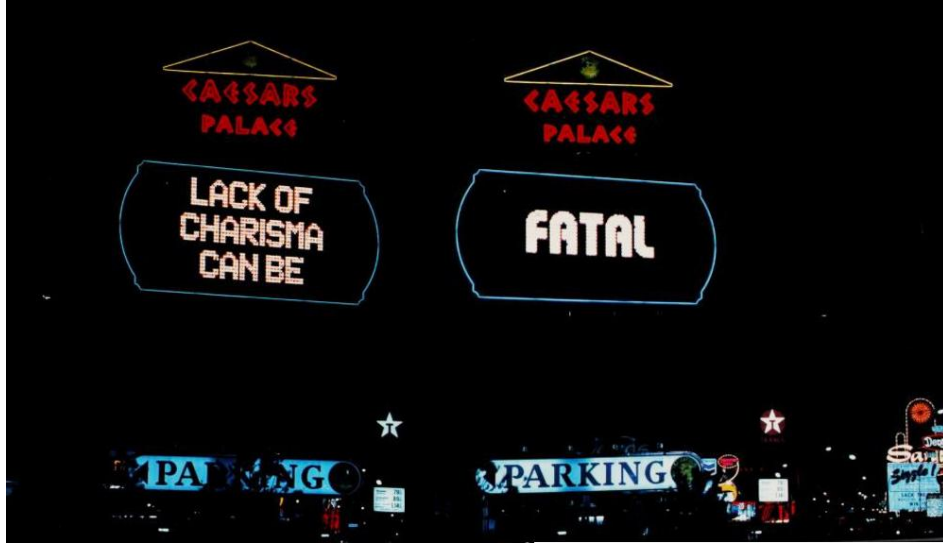
uzaklaşma tekniklerini kullanarak tabiri caizse izleyicileri dev yansımalarla hipnotize etmeye, onları sarsmaya ve şok etmeye çalışmaktadır. Buradaki amaç ki diğer bir deyişle idealist bir hedef, kitlelere ilham vermek ve bir bakıma onları kışkırtmaktır (Resim 4) (Soran Gumpert, 2002: 81).

Resim 4. Maria della Scala Müzesi İtalya, Truisms (Gerçekler) Serisinden, Foto: A. Maranzano, E. Bialkowska, 2009

Jenny Holzer genel itibari ile mesajlar iletmekte, olaylar yaratmakta ama kendisi bu esnada görünmemektedir. Arka planda kalmak ve seyirciyle arasındaki mesafeyi korumak istiyormuş gibi bir anlayış benimsemektedir. Baştan beri, "görünmez" bir sanatçı ile halk arasında kimin ya da neyin arabuluculuk yaptığı anlaşılıyor gibi düşünülse de mesajların halkla olan teması bu anlaşılmağı ortadan kaldırmaktadır. Aslında metinlerin tümü izleyicisiyle sanatçısı arasında sağlam bir bağ kurmaktadır. Bu nedenle çok geniş bir kitleye hitap etme ve maksimum katılımı sağlama ihtiyacı bu doğrultuda çözülmektedir. Geniş kitleye hitap etmenin diğer bir örneğini 1980'lerdeki bazı sanatçılar (Richard Prince, Barbara Kruger gibi) medyanın gücü ve çevre reklamcılığı kullanarak denemiştir. Bu sanatçıların çalışmaları, Amerikan metropollerindeki tüm bilgi kanallarının yavaş ve sabırlı gözlemlerinin kaynağı olmaktadır. Bu kaynaklar gazete manşetleri, televizyon spotları, sokak ilanları, posterler bu kaynağın temel oluşumları arasındadır (Bordaz, 1987: 30).

Truisms yazıları için Holzer "Dünyanın bir portresini yapmak için yazdım. Ayrıca izleyicilerin gözlemledikleri cümlelerin birbiriyle çeliştiklerini de görmelerini istiyordum." demiştir. (<http://www.jinakhayyer.com/assets/Uploads/PDF/JENNYHOLZER.pdf>, 2010) Modern bilgisayar sistemleri ve reklam teknolojisi ortamıyla, ilk defa Times Meydanı'ndaki reklam panosu üzerinden izleyici ile buluşmuştur. 1982'de dev "Spectacolor Elektronik Reklam Tabelası" üzerinde kırk saniyelik aralıklarla dokuz Truisms yazısı yanıp sönmektedir Holzer'in çalışmalarında önemli bir bileşen haline gelmiştir. Tüm bileşenler dikkate alındığında Truisms serisinin çok çeşitli bir izleyici kitlesine sunulacağı garantiydi (Soran Gumpert, 2002: 86; Papastergiadis, 2016: 18). Sanatçı, sadece Truisms yazılarını projeksiyon ve ledlerle kitlelere yaymakla kalmamış; "Inflammatory Essays (Kışkırtıcı Yazı; 1979-1982)", "Living (Yaşamak; 1981-82)", "Under A Rock (Bir Kayanın Altında; 1986-87)", "Laments (Ağıtlar, 1987-89)", "Mother and Child (Anne ve Çocuk, 1990)", "War (Savaş, 1992)", "Lustmord (Seks Cinayeti, 1993-94)", "Erlauf (1995)" gibi projelerinde de bazı metinlerini izleyicisi ile buluşturmuştur (Kılınç, 2019: 148).

Resim 5. Truisms Serisinden, Sezar Sarayı Las Vegas Amerika, Foto: T. Holder, 1986

Jenny Holzer, bir şehrin tüm faaliyetlerine bir filmi senkronize ediyormuş gibi bakmaktadır. Yapay ışıklandırılmış Amerikan şehri olan Las Vegas'tan etkilenerek, Sezar'ın Sarayı'nın duvarlarına kumarhaneye gelen turistlerin büründüğü ruh halleri ve zengin tavırlarına gönderme yaparak "KARİZMA EKSİKLİĞİ ÖLÜMCÜL OLABİLİR." yazmıştır.

65

Resim 6. Survival Serisinden New York Times Meydanı Amerika, 1983

Bunun yanı sıra parketreler, kapı eşikleri, telefon kabinleri gibi kentsel peyzajın tüm özelliklerini sahne malzemesi olarak kullanmıştır. Tekrar belirtilmesi gerekir ki çeşitli bağlamlarda yazıtlar bazen bir isyan ya da yıkıcılık duygusunu da ifade etmektedir. Yine aynı yıl "PROTECT ME

FROM WHAT I WANT (BENİ İSTEDİĞİM ŞEYDEN KORU)" adlı çalışması, medya kentindeki arzu ve tüketimin kısır döngülerinin parodisini ironik bir şekilde ele almaktadır.

Resim 7. Terminal V Sergisi, J.F.Kennedy Havaalanı Bilgilendirme Panosu, New York, 2004

Holzer, dev tabela veya panoların bıraktığı büyüleyici etkilerin yanı sıra gündelik alanda sade ve bilgilendirici amaçla kullanılan sistemleri de metinleri için kullanmıştır. Zira "Terminal Five" adı altında birkaç sanatçı ile John F. Kennedy Havaalanı'nda sergilenen billboard eseri buna en iyi örnektir. Burada özellikle eski havaalanlarında daha sık rastlanan retro ve mekanik görünümlü ekranda zaman çizelgesi üzerine de yazılar yazmıştır (Resim 7).

Resim 8. "Blenheim İçin" "Eski ve Yeni İngiliz Askerleri ile Görüşme Metni" Blenheim Sarayı, İngiltere, 2017

Jenny Holzer'ın dil üzerindeki bu güçlü ifadeleri, insanları müşkül durumlarını kabul etmeye zorlarken aynı zamanda insanoğlunun düştüğü ortak yaşam sorunsallarını yansıtmayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla mesajların gücü insanın zayıflıklarını ifade ederken izleyicilerin de kendince belirsiz yorumlamalar yapmalarını sağlar. Ancak bu yorumlamalar içerisinde asla bir cevap elde edilemez. Bu metinler salt dünyevi durumlar için bir ışık niteliği taşımaktadır (Barret, 2012: 133). "Peki yaşadığımız bu dönemde Jenny Holzer'ın bu manifestolarının bir hakikati var mıdır? Siyasette, sanatta ya da insan yaşamında yeri olur mu? Zamanımızda nasıl anlamlandırılır?" (Artun, 2010: 63) diye sorulacak olursa dünya üzerinde yaşanan adaletsizlik, siyasi ve cinsel şiddet, ölüm, keder ve öfke gibi durumların varlığı onun bu makalelerinde haklılık payının olduğunu göstermektedir. Ayrıca metnin izleyiciye nasıl hitap ettiğine, aynı zamanda resimden çok daha erişilebilir olabileceğine dikkat çekerek, "İnsanlar mücadele edebilir ve resimden korkabilir, ancak dil hemen eriştikleri bir şeydir." ifadesiyle de yaşadığı dönemde sanatının nasıl anlamlandırabildiğinin farklı bir tavrını ortaya koymaktadır. (Holzer,2009: 4;; Papastergiadis, 2016: 18) Ancak dil, Holzer için yalnızca tekil bir araç değildir. Önemli olan onun yerleştirildiği yüzeylerdir, yani yazının niteliği kendi içeriğiyle olduğu kadar yerleştirildiği yüzeyin bağlamı ile de tanımlanır (Kılınç, 2019: 148) (Resim 8).

Resim 9. Survival Serisinden, Pearl Ham Galerisi Hong Kong, Foto: C. LaFleche, 2017

1980'lerin ortalarında Holzer, sanatının politik içeriğini daha militan bir seri olan "Survival" yazılarıyla yoğunlaştırmıştır. Benzersiz bir otorite ve muhteşem bir ortam dahilinde daha cesur kurgulamalar yapmıştır. Dünya çapında kurulan LED panolarını şehir meydanları, havaalanları, stadyumlar, spor sahaları ve diğer kitlesel mekanlara taşımıştır. Bu yeni ve yüksek teknoloji ortamının biçimsel unsurları-özel görsel efektler ve dinamik hareketlerle oluşturulmuştur. Yerleşik kapasite ile birlikte 15.000'den fazla karakterden oluşan geniş bellek uygulamaları ile Holzer'ın gösterim estetiği ile birleşmiş ve ortaya şiirsel / metinsel performans sanatının dilsel uygulamaları çıkmıştır (Kalaidjian, 1992: 8). Survival serisi, çağdaş yaşamı teknolojik bir çerçeve içinde anlamlandırma girişimi ile birlikte reklam dünyası sayesinde her şeyin tüketildiğinin de bir ifadesidir. Bu güçlü ve cesur ifadelerin uluslararası izleyici kitlesiyle iletişim kurmak amacıyla makaleleri birden fazla dile çevrilmiştir (Resim 9). Böylelikle, bu çalışmalarını yeni kitlelere ulaştırmış ve onlarla etkileşim kurulmasını sağlamıştır. Eserleri bir düzineden fazla ülkede ve yaklaşık otuz şehirde sergilenmiştir (Holzer, 2009: 5).

Resim 10. "Gece", Franz Kafka'nın Kısa Hikayelerinden, Foto: A. Maranzeno, Çek Cumhuriyeti / Prag, 2009

Holzer açtığı birçok sergide, eski serilerinden seçmece makalelerini kullanmayı tercih etmiştir. Bunun yanı sıra 2004'ten beri ABD'den gizliliği kaldırılmış bazı hükümet belgelerindeki verileri sergilerine dâhil ederek sanatsal söylemini resmi kaynaklarla da güçlendirmiştir. Holzer sanat anlayışında, acı, aşk, barış ve hayatta kalma gibi mihenk taşı olarak belirlediği temaları işlemesine ek olarak, zaman zaman yazar ve şairlerce üretilen yazın türlerini de eserlerine dâhil ederek kendi teknik tarzının dışına çıkmadan yenilikler yapmıştır. (Resim 10).

Resim 11. Lontano, Şair Patrizia Cavalli, Foto: A. Maranzano Roma / İtalya, 2007

Burada oluşan eylemsel sürecin teknoloji bağlamında Holzer'la ne kadar bütünleşmiş olduğunun ve çalışmalarını disiplinler arası temele uygulayabildiğinin altı çizilmelidir. Bu metinsel dilin insanlarla paylaşılması üzerine sanatçı, "Bir metin, olağandışı bir şey söylüyorsa insanlar bunu fark eder." diyerek sanat yaklaşımını bu düşünce yapısı üzerine temellendirmiştir (Soran Gumpert, 2002: 85). Holzer'ın kentsel-kamusal alanın nasıl kullanılabileceği ve kullanılmakta olduğu konusunda her zaman oldukça hassas olmasının nedeni de tam olarak budur. Bundan dolayı birçok şehrin önemli yapılarına akşamları yansıtma işlerinden metinler ve şiirler paylaşmaktadır (Resim 11). Glueck onun için "Teknoloji kullanımındaki kolaylık, seçkinci olmayan yaklaşımı, gelenek karşısındaki sabırsızlığı ve kitlelere erişme arzusuna bürünmüş bir sanatçı" olduğunu düşünür. (Barret, 2012: 133)

Resim 12. "İşkenceler" Wisława Szymborska'nın Kum Tanesi Görüntüsü'nden, Modern Sanatlar Merkezi Melbourne Avusturalya, Foto: C. Cappuro, 2019

Holzer hem iç hem de dış mekânların yanı sıra kentsel ve kırsal ortamlarda zaman zaman diğerlerinden ödünç alınmış metinleri de yansıtmıştır. Sanatçı, Nobel Ödüllü Polonyalı Şair Wlslawa Szymborska'nın bir dizi şiirini projeksiyonlarla kullanarak sergilemiştir ki Polonyalı şair de Holzer'a benzer şekilde şiirlerinde politik ve ahlaki konuları ele almaktadır. Bazı yazıların tavanlara kadar ulaşmasından dolayı sergi salonlarına izleyicilerin metni daha rahat okumaları için puf benzeri koltuklarla oturma alanları oluşturulması da ihmal edilmemiştir (Resim 12).

Resim 13. Truisms Serisinden, Solomon R. Guggenheim Müzesi New York, Amerika, Foto: D. Heald, 1989

Sergi salonları eserlerinden Guggenheim Müzesi'ndeki 1989 retrospektif enstalasyonunda, ısrarlı ama sessiz bir ritme programlanmış yanıp sönen mesajlar, Mimar Frank Lloyd Wright'ın spiral rampasının kıvrımlı iç duvarına paralel yerleştirilmiş LED ekranlardan oluşmaktadır (Resim 13). Müze, bu haliyle göz kamaştırıcı bir elektronik pasaja dönüştürülmüştür. Kırmızı, yeşil ve sarı metinlerden oluşan ve döner şeritlerin altında duran Guggenheim ziyaretçileri, bu enstalasyonun kamusal sanatın yaşayabilirliği, sanatın metalaşması, tüketimi ve kişisel olanın birleştirilmesi gibi konuları gündeme getirdiğinin ayırıcına varmışlardır (Solomon R Guggenheim Müzesi, 2020).

Resim 14. "A.B.D. Hükümeti Dokümanları" New York, Amerika, Foto: C. Burke, 2008

Soyutlanmış bir göğüs kafesini andıran Holzer'ın LED kurulumunu andıran "Torso" adlı eseri ise çeşitli suçlarla itham edilen askerlerin dava dosyalarındaki ifadelerini, soruşturma raporlarını ve e-postalarını içermektedir. Renk olarak kırmızı, mavi, beyaz ve mor ışıktan oluşan bir iskelet çevresinde sabitlenmiş on yarım daire şeklindeki şeritler, sürekli olarak bahsi geçen yazıları sergilemektedir (Resim 14).

Resim 15. "Vote For Your Future" Serisinden, Amerika, 2018

Ayrıca 2020 yılının son çeyreğinde Amerika için önemli bir viraj olan seçimlerle ilgili de boş durmayan sanatçı, daha fazla demokratik katılım ve seçmenlerin yetkilendirilmesi için ülke çapındaki "YOU VOTE (OY VER)" kampanyasını birçok farklı sanatçı ile birlikte yürütmüştür. İmza blok metin stilinde "VOTE FOR YOUR LIFE (HAYATINIZ İÇİN OY VERİN)" ve "BE MY ALLY (MÜTTEFİKİM OL)" gibi ifadeler içeren kampanyanın en önemli parçası hem bir sanat eseri hem de bir seçmen bilgi merkezi olarak işlev gören LED kamyon filosudur. Florida, Pennsylvania ve Wisconsin gibi genel olarak büyük seçim çekişmesine sahip sallantılı eyaletler olarak kabul edilen bölgelerde bu filo caddelerde görülmüştür (Resim 15).

Resim 16. It Is Guns Serisinden, New York, Foto: P. Kamuf, 2018

Benzer temayı 2018 yılında öğrencilerin silah kontrolü taleplerini desteklemek amacıyla silah karşıtı propaganda yazılarıyla desteklediği kamyonları Amerika'nın birçok şehrinde gezinmiştir. (Resim 16) Yine 2018'de Dünya AIDS Günü kapsamında bir dizi metinleri aynı filo teması üzerinden Amerika'nın birçok noktasında sergilemiştir (Resim 17).

Resim 17. Light the Fight (Kavgayı Aydınlat) Serisinden, Dünyanın Yükü: David Wojnarowicz'in kayıtlarından, Foto: S. Speranza, 2018

SONUÇ

Günümüzün önemli sanatçılardan Jenny Holzer, güncel konulara değinerek cesur ve agresif tavırlarla birçok konuyu kısa metinler veya uzun paragraflarla dile getiren kavramsal bir sanatçıdır. Metal, kemik, mermer üzerine yazdığı birçok yazı eserini, disiplinler arası bir çalışma mantığı ile kitlelere ulaştırmayı hedeflemiştir. 30 yılı aşkın sanat hayatı boyunca metin dilinin gücüyle, ifadesini çok farklı materyallere işlemiş olan sanatçının seri hâlinde bulunan sergilerinin hemen hepsinde ışık estetiği işleri bulunmaktadır. Kâğıt üzerine yazarak eleştiri makaleleri hâline getirdiği alfabetik yazılarını da girift bir yaklaşımla projeksiyonla yansıtmaya ya da LED işlerine taşımıştır. Dolayısıyla sanatçının hemen her serisinde kullandığı ana malzemenin yanında alternatif olarak ışık düzenlemeleri ile sunumlar da göze çarpmaktadır.

Holzer, ışık estetiği ile aslında kavramsal yapıtın temel taşı olan “estetik hazza karşı duruş” temsiline de bir gönderme yapmış olmalı ki eserlerini kitlelere yaymanın yanında izleyicisinde de bir şok etkisi yaratmaktadır. Çünkü Holzer'a göre tabela aynı zamanda çağdaş bilgi toplumunun mükemmel bir aracı olmuştur. Kullandığı dev panolarla birlikte sanatçı zaman zaman gündelik hayatta karşımıza çıkan bilgilendirici materyalleri de kavramsal unsur olarak kullanmış ve sanat anlayışını bu yöntemle de duyurmuştur. Burada sanatçının aslında bilgilendirici özelliğe sahip birçok materyali, eserlerinde estetik hazza dayanmaksızın kullandığını da göstermektedir. Sanatçı, bu tip panolara ilaştirdiği mesajların alt metninde gündelik yaşamla bütünleşmiş birçok fikri ve davranış biçimini

zaman zaman desteklemektedir. Buna karşın aynı mesajlarla birçok kült yaklaşımı da yıkmakta ve izleyicisini özeleştirir yapması konusunda ya da gündelik yaşama karşı eleştiri getirmekle kendini görevlendirmiş gibidir.

Mesajların yanı sıra sanatçı, hemen hemen tüm işlerinde bilgi verir gibi görünen içerikler sunarken bu iletilerin sıklıkla insanlar arasında kabullenilmiş görüşler, inançlar ve önyargılardan da oluştuğu gözlemlenmektedir. Hatta zaman zaman çelişkili ya da ikna edici olduklarını ve politik söylemler üzerinden sözel bir anarşi oluşturduğu ifade edilmelidir. Kendi oluşturduğu ve makale olarak adlandırdığı bu sert ve kısa metinlere ek olarak edebiyat alanındaki eserlerden de faydalanıp sanat anlayışına disiplinler arası bir soluk kazandırmıştır. Ayrıca ışık estetiği işleri ve diğer projeleri ile sanatçı, günümüz kurumsal iletişimin yüzüstü ortamında sanatın yeri ve işlevi sorunsalına da bilinçaltımızda değinmektedir.

KAYNAKÇA

- Artun, A. (2010). *Sanat Manifestoları Avangard Sanat ve Direniş*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Barret, T. (2012). *Sanatı Eleştirmek Günceli Anlamak*. İstanbul: Hayalperest Yayınları.
- Bayraktar, A. (2019). "Jaume Plensa Eserleri Üzerinden Yazının Üç Boyutlu Çalışmalarda Kullanılması.", Her Yer, Her Şey, ve Sonrası, 3-4 Ekim 2019, Muğla.
- Bordaz, J. (1987). Jenny Holzer and the Spectacle of Communication. *Parkett*, 23-33.
- Bulut, Ş. (2018). Güncel Sanatı (Kavramsal) Anlamaya Çalışmak. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Yayınları*, 69-76.
- Clark, T. (2011). *Sanat ve Propaganda*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Demir Bağatır, R. (2011). Nesnenin Ötesi: Kavramsal Sanatın Dayanak Noktaları. *Gazi Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 23-33.
- Gültekin, T. ve Bahadır, A. (2019). Simülasyon Algısı ve Putlar Metaforu Bağlamında Jenny Holzer ve Cindy Sherman'ın eserlerinde İlişkisel Söylem. *Ullakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 692-702.
- Hırçın, S. (2000). *Çivi Yazısı Ortaya Çıkışı, Gelişmesi, Çözümü*. İstanbul: Eski Çağ Bilimi Enstitüsü Yayınları.
- Holzer, J. You are My Own, ACCA Education, 17 December 2009- 28 February 2010 [Sergi Kataloğu]
- Hughes, G. (2006). Power's Script: or, Jenny Holzer's Art after 'Art after Philosophy. *Oxford Art Journal* , 419-440.
- Işık, V. (2015). Doğa Beden ve Teknoloji Kullanımına Bağlı Olarak Sanatsal Değişimlerin İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 23-36.
- Jina, Khayyer. (2020, 8 Kasım). Jina, Khayyer. Jenny Holzer The Outspoken Artist Is Really Quite Shy. Erişim tarihi: 8 Kasım 2020, <http://www.jinakhayyer.com/assets/Uploads/PDF/JENNYHOLZER.pdf>
- Kalaidjian, W. (1992). Postmodern Culture. *Johns Hopkins University Press*.
- Kaya, Y. (2017). Güncel Sanatta Yeni Bir Yaklaşım Olarak "Melezlik". *Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 165-183.
- Kılınç, M. (2019). İnsanın Kendini Keşfinin Temsil Yüzeyi Olarak Deri ya da Cephe - Jenny Holzer'in İşleri Üzerinden Bir Okuma Denemesi. *Tasarım + Kuram Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 142-155.
- Koca, B. (2017). Kavramsal Sanat. *İnönü Üniversitesi Kültür Sanat Dergisi*, 97-103.
- Küçük, M. (2017). Yazılı İletişimin Önemi, İş Mektuplarının Elektronik Ortamda Düzenleme Usul ve Esasları. *2nd International Congress on Political, Economic and Social Studies* (s. 127-144). Bosnia Herzegovina: 2nd International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS).

- Miazgowicz, B. (2010). *You Are Responsible For Constituting the Meaning Of Things: Examining Jenny Holzer's Progressively Complex Textual Constructs*. Florida: Miami Üniversitesi.
- Papastergiadis, N. (2016). *Ambient Screens and Transnational Public Spaces*. Hong Kong: Hong Kong University Press, HKU.
- Jenny Holzer Projeleri: (2020, 9 Kasım). *Project's Jenny Holzer*. Erişim tarihi: 9 Kasım 2020, <https://projects.jennyholzer.com/biography>
- Saygı, S. (2000). *Resimsel Öğe Olarak Yazı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Saygı, S. (2016). Kamusal Alanda Sözcülerle Sanat. *Atatürk Üniversitesi GSF Sanat Dergisi*, 87-99.
- Collection Online. (2020, 8 Kasım). Solomon R Guggenheim Müzesi. Erişim tarihi: 8 Kasım 2020, <https://www.guggenheim.org/artwork/22064>
- Soran Gumpert, S. (2002). Advertising Art That Advertises Itself As Art That Hates Advertising: Jenny Holzer and the Truisms of Times Square. *Journal of American Studies of Turkey*, 77-88.
- Sürmeli, K. (2012). Dada Hareketinden Kavramsal Sanata . *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 337-345.
- Türkdoğan, T. (2014). *Sanat Kültür Politika Modernizm Sonrası Tartışmalar*. Ankara: Nobel Akademi.
- Yılmaz, M. (2013). *Modernden Postmoderne Sanat*. Ankara: Ütopya Yayınları.

